

بررسی نقش مشارکت مردمی در بهبود عملکرد مدیریت بحران فضای شهری و عوامل مؤثر بر آن از منظر نظریه مشارکت اجتماعی راجرز در شهر بهشهر

سجاد عموزاد خلیلی^۱، احمد رشیدی^۲ و حسین پیردشتی^۳

۱- کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران (نویسنده مسئول) s.amoozad74@gmail.com

۲- دانشیار علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران a.rashidi@umz.ac.ir

۳- دکتری جغرافیا سیاسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران saheld86@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: گسترش شهرها و افزایش تدریجی تعداد شهرهای بزرگ در جهان و تمرکز جمعیت و افزایش بهره برداری‌های محیطی و اقتصادی بر بستر شهرها از طرف دیگر، زمینه ساز ایجاد بحران در نواحی شهری شده است. با توجه به اهمیت مشارکت مردم در مدیریت مطلوب بحران شهری، هدف از انجام این پژوهش، بررسی نقش مشارکت شهروندان شهر بهشهر در عملکرد مدیریت بحران و همچنین عوامل مؤثر در مشارکت شهروندان و ارائه راهکارهایی در جهت جلب مشارکت شهروندان برای بهبود مدیریت بحران می باشد.

روش: در اجرای این هدف، از روش تحقیق توصیفی- تحلیلی و پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، شهروندان شهر بهشهر می باشند که بر اساس فرمول کوکران نمونه ای به تعداد ۲۶۴ نفر سرپرست خانوار به صورت تصادفی انتخاب و اطلاعات به روش اسنادی و میدانی گردآوری شده است و از نرم افزار SPSS جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که میزان میانگین مشاهده شده (۱۱،۶۲) آزمون تی بالاتر از میانگین مورد انتظار (۱۰) است، به عبارتی نقش مشارکت شهروندان بهشهری در بهبود عملکرد مدیریت بحران این تاثیرگذار بوده است، که بیشترین نقش مؤثر در بهبود عملکرد مدیریت بحران مربوط به شاخص رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان‌های محلی و مدیریت بحران (۱۷،۳۴) و بسترهای زیرساختی (۱۵،۸۸) است.

نتیجه گیری: موفقیت یک برنامه تا اندازه زیادی به نقش مردم و نحوه دخالت آنها در برنامه باز می گردد و تعیین نیازها، خواسته‌ها و اولویت بندی برنامه ای و طرح‌های مدیریت بحران جز با مشارکت مردم میسر نیست.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، مدیریت بحران، فضای شهری، نظریه راجرز، شهر بهشهر.

◀ **استناد فارسی (شیوه APA، ویرایش ششم ۲۰۱۰):** عموزادخلیلی، سجاد؛ رشیدی، احمد؛ پیردهمی، حسین (پاییز، ۱۳۹۷)، بررسی نقش مشارکت مردمی در بهبود عملکرد مدیریت بحران فضای شهری و عوامل مؤثر بر آن از منظر نظریه مشارکت اجتماعی راجرز در شهر بهشهر. فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران، ۸ (۳)، ۲۵۵-۲۶۸.

Considering the role of public participation to improve urban crisis management and its effective elements based on Ragers' public participation theory Case study: Behshahr city

Sadjad Amoozad Khalili¹, Ahmad Rashidy² & Hossein Pirdashti³

1. Master of Political Science, Faculty of Law and Political Science, Mazandaran University, Baboosar, Iran (responsible author)

2. Assistant Professor, Faculty of Law and Political Science, Mazandaran University, Baboosar, Iran

3. PhD of Political Geography, Faculty of Literature and Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Abstract

Background and Purpose: The cities expansion and gradual increase the number of metropolises as well as population centralization, increasing the environmental and economical exploitation, have created crisis in urban areas. Considering the importance of public participation in an ideal crisis management, the purpose of this study is considering the function of public participation of Behshahr city in crisis management as well as effective elements in public participation and providing solutions to attract public in order to improve crisis management.

Method: In this paper, descriptive-analytical and survey research methods has been used. The statistical population of the study is citizens of Behshahr city. Based on the Cochran formula, samples of 264 householders were selected randomly; the data were collected by documentary and field study and analyzed by using SPSS software.

Findings: The results indicate that the observed average of T test (11.62) is higher than the expected average (10), in other words, the public participation improve crisis management, the most effective role in improving the crisis management is related to the Satisfaction Index of the municipality's activity, local organizations, crisis management (17.34) and the infrastructure (15.88).

Conclusion: The impact of people and their participation may affect widely on success a plan; the determination of the needs, demands, prioritization of the program and crisis management plans is not possible except with the public participation.

Key words: participation, crisis management, urban space, Rogers theory, Behshahr city.

► **Citation (APA 6th ed.):** Amoozad Khalili S, Rashidy A, Pirdashti H. (2018, Fall). Considering the role of public participation to improve urban crisis management and its effective elements based on Ragers' public participation theory Case study: Behshahr city. *Disaster Prevention and Management Knowledge Quarterly (DPMK)*, 8(3), 255-268.

مقدمه

امروزه مدیریت بحران در قالب اداره مردمی و خردمندانانه سنجیده می‌شود. اداره مردمی و خردمندانانه از یک سو کلیه کنشگران دخیل (در شهر، بخش عمومی، بخش دولتی، سازمان های اجتماع محور، سازمانس های غیردولتی، تشکل های مردمی، انجمنهای حرفه ای و غیره) در اقدامی هماهنگ فعالند و الگوهای مشارکت محور و مشارکت مدار است (پیران، ۱۳۸۲). در این خصوص جامعه شناسی مصائب جمعی در چهار زمینه به یاری مدیریت بحران می‌آید؛ در آغاز با توصیف مختصات گوناگون اجتماع حادثه دیده، شناخت دست اندرکاران را ارتقاء میبخشد و آنان را آگاه میسازد که در چه اجتماعی باید مهار بحران، تخفیف و بازسازی را به پیش ببرند؛ دوم با تحلیل رابطه بین متغیرهای گوناگون، عوامل تاثیر گذار، مانع شونده، کند کننده، تسهیل سازنده، بسیج کننده و غیره را معرفی می‌کند؛ سوم، ضمن اسطوره زدایی از رفتار مردم مصیبت زده، پندارهای ناروا را که می‌تواند در سیاست گذاری و برنامه ریزی دخالت یابد خنثی میکند و به بیان دیگر فرایند واقعی و غیرواقعی یا سره و ناسره را از هم جدا می‌کند؛ بالاخره آن که در ایجاد مدیریت مردمی و خردمندانانه نقش مهم ایفا می‌کند (همان).

شواهد متعددی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در خصوص لزوم مشارکت مردم در امر مدیریت خطرات و بلایا که به عنوان یکی از اجزا توسعه پایدار مطرح است، وجود دارد. این تجربیات حاکی از آن اند که اقدامات دولتی و سازمانها به تنهایی کافی نبوده و در بسیاری از موارد با نادیده گرفتن نیازها و ارزش های محلی همراه اند و نهایتاً باعث افزایش هزینه های بالا نسبت به اقدامات پیشگیرانه می‌گردد. لذا اقدامات کاهش خطرات و بلایا زمانی حداکثر توان بخشی را دارا خواهد بود که با مشارکت مستقیم مردمی که در معرض مخاطرات هستند همراه باشد و رهبران محلی، اعم از مردان و زنان در بخش های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی نسبت به حفظ جامعه خود نیز احساس مسئولیت کنند. هر چند که باید توجه داشت، موفقیت برنامه های محلی وابسته به محیط آماده در سطوح مختلف محلی بوده، سیستمهای برنامه ریزی محلی باید در سیستم های اجرایی کلان تر ادغام شوند (اکبرپور، پورمحمد، ۱۳۹۰).

از طرف دیگر، رویکردهای اخیر توسعه پایدار در شهرها منبعث از نگاهی محلی گرا و مبتنی بر شهرسازی مدرن به مفاهیمی چون منطقه گرایی، تکثر، تعدد، برنامه ریزی های موضعی و موردی، عدم تمرکز طراحی بومی، مشارکت شهروندی پرداخته است. بر این اساس نگاه قطعیت طلبی، پیش بینی پذیری، عقلانیت فراگیر و تعیین گرایی در مدیریت شهرها کنار زده شده و توجه به مدیریت شهری همراه با مشارکت شهروندان در اولویت برنامه ریزان و مدیران شهری قرار گرفته است (تیمور نژاد و همکاران، ۱۳۹۲). با مدیریت شهری همراه با مشارکت شهروندان در کشور، امکان مناسبی برای پیگیری، زمینه سازی و تداوم برنامه های مربوط به ایمنی و مدیریت بحران در مناطق شهری از طرف نهادهای مرتبط با مدیریت بحران در کشور فراهم شده است.

شهرستان بهشهر به عنوان یکی از شهرهای شرقی استان مازندران، با بحران طبیعی و مدیریتی زیادی مواجه است. این شهر بدلیل واقع شدن دامنه های رشته کوه البرز همراه با جنگل های انبوه در سمت جنوب و دریا در سمت شمال آن همواره به عنوان یکی از شهرهای زیبا استان مازندران یاد شده است، اما نزدیکی جنگل به فضای شهری همواره باعث خطراتی از جمله سیل و آبرفتگی بدلیل قطع شدن درختان و تجمع آن ها، گردیده است. وقوع حوادث طبیعی مخصوصاً سیل و آبرفتگی در این شهر که بارها باعث کشته شدن شهروندان بهشهری شده است، باعث شده است ناموفق بودن عملکرد مدیریت بحران شهری در این حوادث و ضعف و نبود مشارکت مردمی در مجموعه مدیریت بحران شهری بهشهر بیش از گذشته احساس گردد. با توجه به اهمیت روزافزون جلب مشارکت های مردمی در مدیریت مسائل شهری، این موضوع در حوزه مدیریت بحران در نقاط شهری با توجه به نقش مشارکت مردمی در ارتقا مدیریت بحران، بسیار حائز اهمیت می باشد. از آنجایی که مشارکت مردمی در فرایند مدیریت بحران در شهر بهشهر با چالشی جدی رو به رو است و عدم شرکت فعال بخش مردمی در امور مربوط به مدیریت، مدیریت بحران شهر بهشهر را با مشکل بزرگی مواجه می سازد. لذا این تحقیق به دنبال شناسایی آن دسته از عواملی است که با مشارکت شهروندان و جلب مشارکت آنها در عرصه عمل در ارتباط است تا با شناخت این عوامل و تأکید بر روی

آنها، بتوانیم از مشارکت شهروندان در مدیریت بحران شهری که بی گمان حیاتی ترین عامل در زمینه مدیریت بحران شهری است بهره ببریم. بر این اساس اکنون این سوال مطرح است که نقش مشارکت شهروندان در بهبود عملکرد مدیریت بحران شهری در شهر به شهر چگونه است؟ و چه عواملی بر مشارکت شهروندان به شهری در امور مدیریت بحران این شهر تاثیر گذار می باشند؟.

مبانی نظری و پیشینه

(تن برگی، ۱۳۸۳)، مدیریت بحران به مجموعه اقداماتی اطلاق می کنند که قبل از وقوع، حین وقوع و بعد از وقوع سانحه، جهت کاهش هر چه بیشتر آثار و عوارض آن انجام می گیرد. یکی از نواحی که در صورت بروز بلایا آسیب می بیند. اشتباهی که به سادگی در مدیریت بحران روی می دهد این است که تصور شود برای همه بحران های یک راه حل وجود دارد، در حالی که چون بحرانها از مثال های گوناگون ناشی می شوند و عوامل متعددی در وقوع آنها نقش دارد پس برای کنترل آنها طرح ها و برنامه های متفاوتی باید اجرا گردد. چنانچه مدیریت بحران را با مفهوم گسترده تر از عملیات پس از وقوع سانحه در نظر آوریم کاهش خطرها، آمادگی ویژه به طور دائمی و رفع احتیاجات خاص را در بر داشته و بدین لحاظ ارتباطی وسیع تر با برنامه ریزی شهری می یابد(عبداللهی، ۱۳۸۲).

آسیب پذیری سکونتگاهی شهری در مقابل بلایایی طبیعی به علت تمرکز جمعیت و فعالیت های اقتصادی در نواحی وسیع و تراکم و امنیت نابسامان و بی قاعده سکونتگاهها بطور مداوم افزایش یافته است. دامنه خساراتی که یک سانحه ایجاد می کند به عوامل زیادی از جمله زیر ساختهای شهری بستگی دارد. در بسیاری از کشور های در حال توسعه که با تمرکز شدید جمعیت حصار آباد ها، محله های فقیر نشین و حاشیه نشین مشخص می شوند یک سانحه طبیعی می تواند به یک فاجعه بیانجامد. مدیریت بحران نیازمند فعالیت سازمانها و نیروهای متعدد و مختلفی است. موفقیت این فعالیت مدیریتی در رویارویی موثر با بحران و دستیابی به اهداف آن متاثر از شرایط مکانی و زمانی محل وقوع بحران، سرعت عمل مدیریت در بسیج نیروها، آمادگی مناسب نیروهای عملیاتی و مدیریتی، توانایی های جامعه آسیب دیده و شدت حادثه است(کاردان پور و علی گو، طاهرحانی، باقری و تهرانی، ۱۳۹۰).

بنابراین، مدیریت عبارت از فرایند به کارگیری اثربخشی و کارآمدی منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی، سازمان دهی، تامین منابع و امکانات، هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف و در محدوده سازمان صورت می گیرد (محرم نژاد و حیدری، ۱۳۸۵). نقطه اشتراک تمام تعریف مدیریت این است که مدیریت فراگرد به کارگیری موثر و کارآمد نیروهای مادی و انسانی بر مبنای یک نظام ارزشی پذیرفته شده است که از طریق برنامه ریزی، سازمان دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل عملیات برای دستیابی به اهداف تعیین شده صورت می گیرد(رضاییان و قاسمی، ۱۳۸۹ : ۸). از این رو می توان گفت در تعاریف مدیریت، مفهوم مشارکت افراد به نوعی نهفته است و به معنی سهیم شدن در چیزی و یا گرفتن قسمتی از آن چیز معنی می دهد(عفتی، ۱۳۷۱). از این رو یکی از نموده های مشارکت مردمی در مدیریت بحران، در برنامه ریزی و پیشگیری از خطراتی که در آن مکان زندگی می کنند، جلوه گر می شود، به طوریکه امروزه در سراسر جهان گرایش روزافزونی به دخالت مردم در برنامه ریزی و مدیریت بلایا وجود دارد (کلمن، ۲۰۱۶ : ۱۱۱). به طوریکه بسیاری از صاحب نظران حوزه مدیریت بحران، تخمین زده اند که حدود ۵۰ تا ۹۰ درصد استراتژی های مدیریت بحران در مرحله اجرای آن ها، شکست می خورند که دلیل شکست این استراتژی ها به عدم مشارکت و یا مشارکت ضعیف مردم مربوط می شود(کاندیدو و سانتوز، ۲۰۱۵ : ۵۲).

حقیقت مشارکت مردم در مدیریت بحران، پایه های مشروعیت مدیریت بحران را قوا بیشتری می بخشید. مسلم است که انسان محور اصلی توسعه بوده و وجه تمایز انسان، در واقع مشارکت اجتماعی و زندگی جمعی او به همراه اصل مشارکت در نظام شهری نهفته است (لنر، ۲۰۱۳ : ۲۴). مشارکت عمومی در مدیریت بحران فرایندی مؤثر است که از طریق آن، مردم، اشخاص یا گروه های سازمان یافته می توانند به تبادل اطلاعات، بیان عقیده و ارائه نظر پردازند و از توانایی لازم برای تصمیم سازی برخوردار شوند(فینگر، ۲۰۰۲ : ۳۵). مشارکت کامل شهروندان در فرایند مدیریت بحران تنها در جایی محقق می شود که مردم بتوانند نقش فعال در فرایند آن بر

1. Coleman
2. Candido and Santos
3. Lerner
4. Finger

عهده بگیرند (اوستاهوی^۱، ۲۰۱۰: ۱۵).

ظرفیت‌های مردمی و جوامع محلی با درک پیچیدگی ریسک در خصوص مخاطرات، درصدد مدیریت و کاهش مخاطرات و آسیب پذیری و افزایش ظرفیت‌ها است. از این رو مشارکت مردمی در مدیریت مخاطرات ضروری بوده تا فعالیت‌های مدیریت بلایا، در جهت تمرکز برای واکنش فوری، توانبخشی و تجدید ساختارها برای آمادگی، کاهش و پیشگیری پیامدها تغییر پیدا کنند (ایسهاک^۲، ۲۰۱۵: ۴۷).

هانسون^۳ و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله خود تحت عنوان «ارزیابی سیستم اطلاعات طبیعی و زیر ساختی» به این نتیجه رسیدند که تعیین مکانیزم‌های آماده سازی محیطی و انسانی در برابر مخاطرات طبیعی از مهم ترین عوامل اولیه در اجرای مدیریت بحران می باشد (هانسون^۴، ۲۰۱۱: ۴۱). اوستی^۵ (۲۰۰۸) در کتاب خود تحت عنوان «اشکال مشارکت اجتماعی و نقش ضروری آنها در مدیریت خطرات طبیعی» بیان داشته که مخاطرات ممکن است به طور کامل قابل پیشگیری و جلوگیری نباشند و بی می توان آثار آنها را از طریق اتخاذ سیاست‌های مطلوب و مناسب و همچنین عملکردهای اجتماعات محلی کاهش داد. مشارکت اجتماعی جهت اجرای برخی اقدامات معمولاً به عنوان یک تشریک مساعی اولیه مورد توجه می باشد (اوستی، ۲۰۰۸: ۳۵).

همچنین مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله خود تحت عنوان «بررسی نقش مدیریت مشارکتی در کاهش آثار سیل» به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه مسئولان بسترها و زمینه‌های اجتماعی در اولویت اول و بسترها و زمینه‌های اقتصادی و زیر ساختی در رتبه دوم و سوم جای می گیرند. اما از دیدگاه روستاییان بسترها و زمینه‌های اجتماعی در اولویت اول قرار دارند ولی جایگاه بسترها و زمینه‌های زیرساختی با اقتصادی عوض شده است. همچنین در ابعاد مشاکت هم هر دو گروه روستاییان و مسئولین اعتقاد به مشارکت در دوره قبل از وقوع سیل دارند که این مطلب نشان دهنده اهمیت پیشگیری و مدیریت بحران در مقاله

با سیل است. هاشمیان و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله خود «عوامل موثر بر میزان مشارکت شهروندان در اداره ی امور شهر مشهد» به بررسی این موضوع پرداخته اند که نتایج حاصل از آن نشان داد که میانگین مشارکت مردم در اداره امور شهر بسیار زیاد است و همچنین مؤثرترین متغیر موثر بر مشارکت شهروندان، رضایت شهروندان از عملکرد شهرداری می باشد. مهرزاد (۱۳۸۹)، در مقاله خود «مشارکت شهروندی و مدیریت شهری تبریز» به بررسی این موضوع پرداخته که نتایج حاصل از آن نشان داد که متأسفانه نهادهای سیاسی، دولتی و اجرایی در سطح بسیار ضعیفی در نیل به تحقق و رسیدن به اجزاء مشارکت عمل میکنند. به عبارت دیگر، کمتر خواهان مشارکتهای مردمی بوده و صرفاً یک طرفه عمل کرده و به اصطلاح در راستای برنامه ریزی غیرمشارکتی عمل میکنند.

قنواتی و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله خود «توانمند سازی مدیریت بحران شهری در جهت کاهش بلایای طبیعی» به این نتیجه رسیدند که یکی از موضوعات مهمی که بیشتر شهرهای بزرگ جهان با آن روبرو هستند موضوع حوادث طبیعی است. با توجه به ماهیت غیر مترقبه بودن این حوادث و لزوم اتخاذ سریع و صحیح تصمیم‌ها و اجرای عملیات، مبانی نظری و بنیادی، دانشی را تحت عنوان مدیریت بحران به وجود آورده است این دانش به مجموعه اقداماتی گفته می شود که قبل، حین و بعد بحران جهت کاهش اثرات این حوادث و کاهش آسیب پذیری انجام می شود. با بکارگیری اصول و ضوابط شهرسازی و تبیین مفاهیم موجود در این دانش مانند بافت و ساختار شهر، کاربری اراضی شهری، شبکه های ارتباطی و زیر ساختهای شهری تا حد زیادی اثرات و تبعات ناشی از حوادث طبیعی را کاهش داد.

در میان نظریه پردازن توسعه از راجرز می توان به عنوان جامعه شناسی نام برد که با تاکید بر متغیرهای فردی و عناصر نظام‌های شخصیتی افراد به بررسی پویش‌های توگرایی و مشارکت پرداخته است. راجرز در زمینه مشارکت مردم به ویژگی‌های فردی، روانی و انگیزشی معتقد است که فرد از لحاظ روانی باید نوعی آمادگی برای حضور در مشارکت داشته باشد. به عقیده راجرز عناصری که مانع پذیرش تغییرات و مشارکت و یا عدم مشارکت شهروندان می شود عبارت است از (ردفیلد^۶، ۱۹۳۰: ۲۸):

1. Osta hooi
2. Ishak
3. Hansoon
4. Hansoon et al
5. Osti

- ۱- عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی : به نظر راجرز «مطلوبیت محدود شده»^۱ سبب عدم اعتماد در روابط شخصی می شود چون چیزهای مطلوب در زندگی به میزان محدود و کمی وجود دارد - منابع محدود، خواسته‌ها نامحدود- و با توجه به قدرت و توانایی افراد میزان آنها را نمی توان افزایش داد. بنابراین دستیابی عده ای سبب محرومیت آنها می شود، و همین مسئله سبب عدم اعتماد افراد نسبت به یکدیگر می شود(تاموس^۲، ۱۹۵۶:۳۳).
- ۲- تقدیر گرایی : زمانی که افراد در مورد کنترل حوادث آینده دارای وجه نظرهایی نظیر بی ارادگی، بدگمانی، تسلیم، بردباری، نرمش و گریز باشند، روحیه تقدیر گرایی در آنها ایجاد و تقویت می شود که سبب عدم پذیرش نوآوری، تغییر و در نهایت مشارکت را مانع می شود (تاموس، ۱۹۵۶:۳۳).
- ۳- پایین بودن سطح آرزوها : به نظر راجرز در جوامعی که میزان خواست‌ها و آرزوهای مردم بسیار پایین باشد، همین امر مانع مشارکت بین افراد می شود(ردفیلد، ۱۹۳۰:۲۸).
- ۴- عدم توانایی چشم پوشی از منافع آنی بخاطر منافع آتی : این ارزش دلالت بر معوق گذاردن نیازهای فوری به منظور کسب نفع بیشتر در آینده دارد. در جوامع توسعه نیافته و یا کم تر توسعه یافته به خاطر عدم وضعیت مطلوب زندگی و اعتماد کم افراد منافع آنی را به منافع آتی ترجیح می دهند (موسوی، ۱۳۸۴).
- ۵- دیدگاه زمانی محدود : در جوامع توسعه نیافته زندگی بر اساس ثانیه، دقیقه و یا ساعت نمی چرخد بلکه سنجش زمان بر طلوع و غروب خورشید، درآمدن و یا پنهان شدن ماه و یا بوسيله فصول و سال‌های دراز و بی پایان استوار است. چنانکه تاموس اشاره می کند : «در خاورمیانه اهمیت ندادن به عامل زمان یکی از ویژگی‌های عمده است»(تاموس، ۱۹۵۶:۳۴). این دیدگاه درای تاثیرات خاص بر مشارکت خواهد بود.
- ۶- خانواده گرایی : وابستگی اهداف فردی به اهداف خانوادگی و اهمیتی که جوامع توسعه نیافته برای خانواده به عنوان یک گروه مرجع قائل گردیده، به عنوان خانواده گرایی تعریف شده
- است(ردفیلد، ۱۹۳۰:۲۹).
- ۷- وابستگی به قدرت دولت : در زندگی جوامع توسعه نیافته، نگرش نسبت به دولت‌های محلی و ملی ترکیبی از وابستگی به قدرت و دشمنی وجود دارد (لکشمان^۳، ۱۹۶۳:۲۲).
- ۸- دشمنی با دولت: مطالعات متعددی نشان می دهد که افراد در جوامع عقب مانده نسبت به دولت بدگمان و بدبین هستند، در مطالعه ای رابطه معمولی با ماموران دولتی بر اساس فاصله، دوری کردن و عدم اعتماد قرار داشته است(دابه^۴، ۱۹۵۸:۸۲؛ لوی^۵، ۱۹۴۷:۲۳).
- ۹- محلی گرایی : محلی گرایی به میزان گرایش فرد نسبت به درون نظام اجتماعی خود تا خارج از آن اطلاق می گردد. جهان میهنی نقطه مقابل محلی گرایی است. بنابراین در جوامع توسعه نیافته سیاست بین المللی و یا حتی سیاست ملی اهمیت چندانی ندارد. عواملی که می توانند سبب گرایش فرد به جهان میهنی شود عبارت اند از : شهرنشینی، وسایل حمل و نقل و دسترسی به وسایل ارتباط جمعی(ردفیلد، ۱۹۳۰:۲۹).
- ۱۰- فقدان همدلی : راجرز همدلی را به میزان توانایی فرد در تصور خویش در نقش دیگران تعریف کرده است. او همدلی را به عنوان عنصر مرکزی در نوسازی افراد در جوامع توسعه نیافته می بیند که به مثابه میانجی و تسهیل کننده سایر متغیرهای نوسازی نظیر استفاده از وسایل ارتباط جمعی و مشارکت اجتماعی و سیاسی عمل کند(موسوی، ۱۳۸۴).
- در حالت کلی راجرز معتقد است که ویژگی‌های روانی و انگیزشی افراد است که مانع مشارکت آنها می شود. به عقده او عدم وجود ده عنصر یاد شده در افراد سبب مشارکت آنها در امور اجتماعی و شهری - روستایی می گردد. با توجه به مطالب بیان شده چارچوب مفهومی پژوهش به صورت شکل (۲) ارائه می شود.

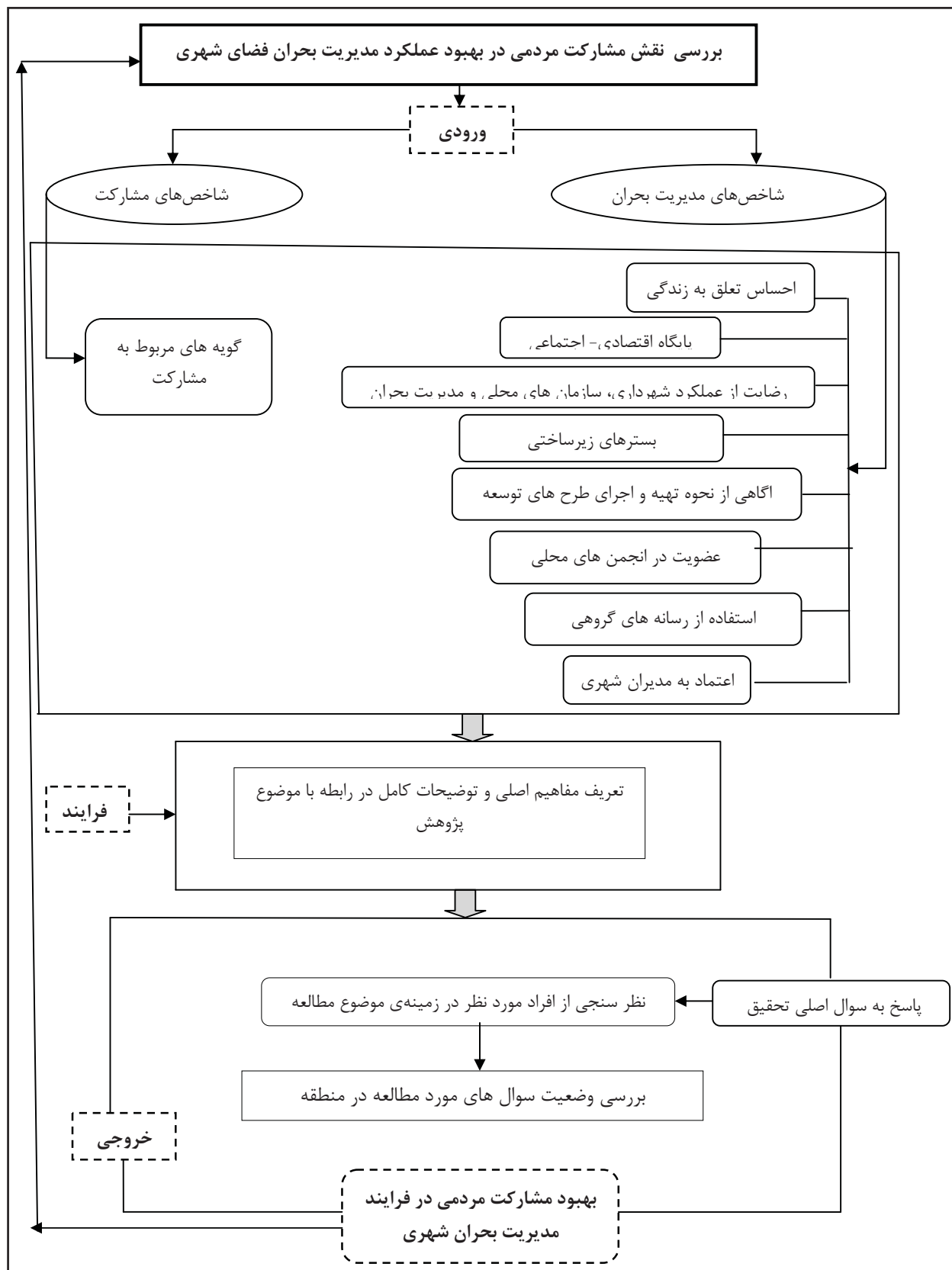
3. Lakshmana

4. Dube

5. Levi

1. Limited Good

2. Tamous

شکل ۱: چارچوب مفهومی پژوهش (مأخذ: نویسندگان)

روش

پایایی قابل قبولی برخوردار می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون t، آزمون ANOVA و تحلیل مسیر) در قالب نرم افزار SPSS استفاده شده است. شاخص‌ها و گویه‌های مورد مطالعه در پژوهش در جدول (۱) ارائه شده است. به منظور انتخاب شاخصها و گویه‌های مورد مطالعه، در ابتدا با واکاوی مطالعات نظری انجام شده، شاخصها و گویه‌ها فهرست شد و در گام دوم، گویه‌های اولیه به منظور شناسایی گویه‌های تاثیرگذار بر مساله مورد مطالعه غربال گردید و به ۷۲ گویه اصلی محدود شد. سپس این گویه‌ها با توجه به فراوانی تکرار در منابع گوناگون و بر اساس مساله مورد مطالعه در منطقه مورد بررسی قرار گرفت و گویه‌های اصلی (۶۵ گویه) استخراج گردید. سپس پرسشنامه‌ای از این گویه‌ها ارائه گردید.

روش تحقیق این مطالعه پیمایشی و جامعه آماری شامل تمام سرپرستان خانوار بهشهر می باشد که بر اساس امار سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۱۰۲۲ نفر می باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به تعداد ۲۶۴ نفر تعیین و انتخاب شده است. ابزار اصلی جمع آوری داده‌ها و سنجش متغیرهای تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته است. در این مقاله برای سنجش روایی و پایایی پرسشنامه از نرم افزار SPSS استفاده شده است، به گونه ای که با استفاده از آزمون KMO میزان روایی گویه‌ها برابر ۰/۷۰۱ محاسبه شده است. همچنین برای سنجش پایایی تحقیق، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده، که نتایج آزمون آلفای کرونباخ عدد ۰/۸۵ را نشان می دهد که با توجه به عدد به دست آمده می توان گفت که پرسشنامه توزیع شده از

جدول ۱: متغیرهای مستقل و وابسته و مقادیر ضریب آلفای کرونباخ برای آزمون میزان پایایی گویه های تحقیق

ضریب پایایی کل	ضریب پایایی هر شاخص	تعداد گویه ها	شاخص
۰,۸۵	۰,۷۸	۱- میزان رضایت از سکونت در محله ۲- احساس مسئولیت در حفظ محیط شهری ۳- میزان تمایل به ترک محله زندگی در صورت فراهم بودن شرایط ۴- علاقه مند به دخالت در حل مسائل و مشکلات محله ۵- نگرش به شهر به مانند خانه خود	احساس تعلق به محله زندگی
	۰,۶۵	۱- میزان درآمد ۲- نوع مالکیت مسکن ۳- تعداد اعضای خانواده ۴- شغل ۵- تحصیلات ۶- میزان مالکیت املاک و زمین ۷- منفعت اقتصادی ۸- ارزش املاک و دارایی ۹- قدرت پرمایه گذاری در امور اقتصادی و تجاری درون شهر ۱۰- مشارکت مالی با نهادهای نحلی (درونی) ۱۱- تشویق از طریق نهادهای بیرونی و درونی برای مشارکت اقتصادی ۱۲- بیمه دارایی‌ها و املاک ۱۳- ارائه کمک مالی با دریافت بهره در ازای آن از طرف دولت ۱۴- میزان درآمد و قدرت پس انداز ۱۵- اعتقاد شهروندان به امور مشارکتی ۱۶- اهرم‌های تشویقی از طریق نهادها برای جلب مشارکت‌های مردمی ۱۷- فعالیت مراکز آموزشی به ویژه در رابطه با آموزش، کنترل و پیشگیری از بلایای طبیعی ۱۸- تجربه مشارکت در فعالیت‌های شهری ۱۹- مهارت‌های اجتماعی (دوره هاب امدادگری، پانسمان و ...)	متغیر مستقل پایگاه اقتصادی - اجتماعی

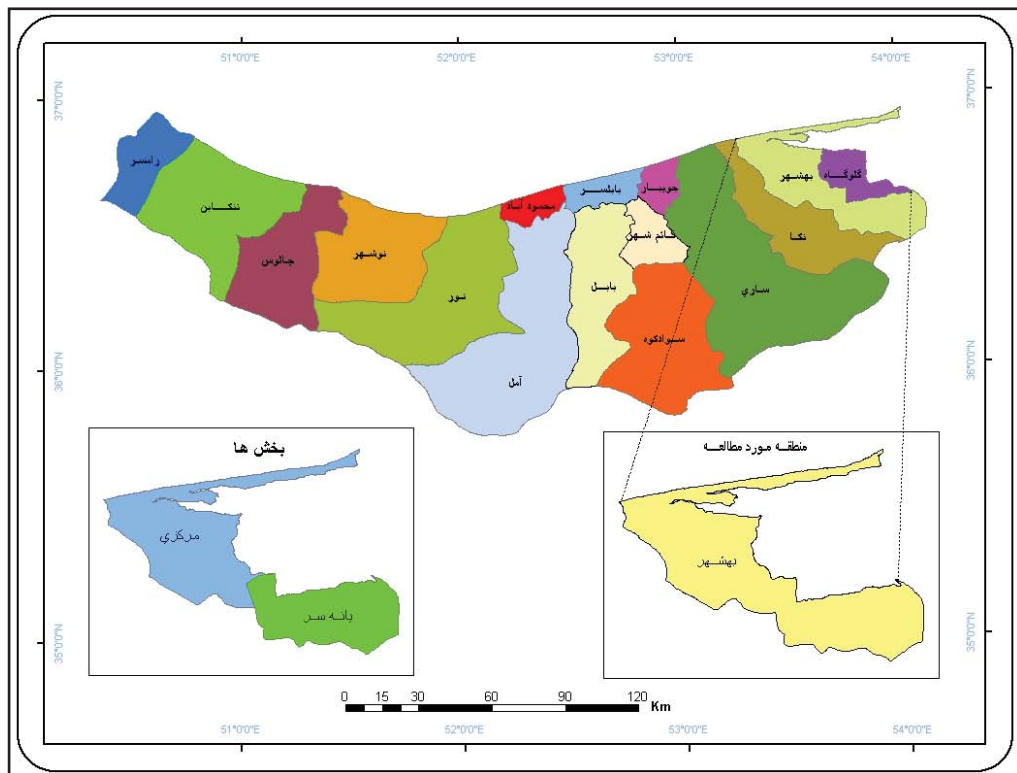
ادامه جدول ۱: متغیرهای مستقل و وابسته و مقادیر ضریب آلفای کروناخ برای آزمون میزان پایایی گویه های تحقیق

	رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان‌های محلی و مدیریت بحران	۱- مشارکت دادن مردم در طرح‌های عمرانی و طرح‌های مقابله با بلایای طبیعی ۲- تکریم ارباب رجوع ۳- توجه به خواسته‌ها و نیازهای شهروندان از سوی مدیران ۴- ارائه خدمات از سوی شهرداری در قبال عوارض اخذ شده ۵- عملکرد شوراهای شهری در حل مشکلات مردم ۶- ساماندهی حمل و نقل شهری ۷- توجه به ایجاد امکانات و خدمات امدادی مناسب ۸- توجه به فضاهای بهداشتی-درمانی ۹- ایمنی ساختمان‌های دولتی حساس مانند بیمارستان‌ها ۱۰- کنترل ساخت و سازهای بی رویه ۱۱- ارائه برنامه های عمرانی و مدیریتی در خصوص بحران‌های طبیعی و انسانی	۰.۸۹
	بسترهای زیرساختی	۱- تجهیزات امداد اضطراری (آتش نشانی، امداد پزشکی، آمبولانس و ...) ۲- وجود نیروهای خیره و آموزش دیده در زمینه امداد و نجات ۳- آمادگی نهادهای محلی (شورای شهر و ...) ۴- وجود و آمادگی نهادها و سازمان‌های مسئول در سطح شهرستان (مانند سازمان هلال احمر و ستاد مدیریت بحران)	۰.۸۱
	آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرح‌های توسعه	۱- میزان آگاهی از نحوه تهیه طرح‌های شهری، عمرانی، درمانی و امدادی ۲- میزان رضایت از طرح‌های توسعه شهری، عمرانی، درمانی و امدادی	۰.۷۳
متغیر وابسته	عضویت در انجمن‌های محله ای	۱- فعالیت در سازمانهای غیردولتی (NGO) ۲- فعالیت در سازمان‌های اجتماعی (گروه‌های صنفی، گروه‌های امدادی و ...) ۳- شرکت در فعالیتهای اجتماعی ۴- شرکت در تصمیم گیری های محله	۰.۸۸
	استفاده از رسانه‌های گروهی	۱- پیگیری اخبار شهر از طریق تلویزیون ۲- استفاده از اینترنت برای کسب اخبار در مورد شهر و وظایف مدیران شهری و مشکلات شهر ۳- میزان مطالعه روزنامه طول هفته	۰.۸۱
	اعتماد به مدیران شهری	۱- قابل اعتماد بودن مسئولین شهری ۲- صداقت مسئولین شهری در کار خود ۳- انتقاد از مسئولین شهری بدون ترس و نگرانی ۴- آمادگی مسئولین شهری برای پذیرش انتقادات	۰.۶۹
	مشارکت	۱- پرداخت عوارض و بهای خدمات شهرداری ۲- کمک هزینه مستقیم به شهرداری ۳- تأمین مالی هزینه انجام طرح‌های شهرداری ۴- نظارت بر فعالیتهای شهرداری ۵- نظارت بر سازمان‌های محلی مانند شورای شهر ۶- نظارت بر عملکرد سازمان‌های امدادی و مدیریت بحران ۷- انتقاد از امکانات و خدمات امدادی شهر ۸- اطلاع رسانی مسائل و مشکلات شهر ۹- انتقاد از عملکرد مسئولین شهری ۱۰- بررسی و ارزیابی میزان خدمت رسانی در مواقع بحرانی از طرف مدیران شهری و امدادی ۱۱- ارائه پیشنهاد و نظرات به مدیران شهری، سازمان‌های محلی، مدیریت بحران و امدادی ۱۲- توجه به قوانین در ساخت و سازها ۱۳- رعایت قوانین در سطح شهر	۰.۸۹

قلمرو پژوهش

بخش مرکزی - پنج هزاره - شهدا و عشرستاق "یانه سر"، است. شهر بهشهر به عنوان شهری که در پای کوه سلسله جبال البرز قرار دارد، مشکلاتی از جمله: وضعیت نامناسب شبکه آب‌رسانی، مشکلات زباله و .. را دارد، اما بحران اصلی این است که همواره در معرض خطر سیل و آب گرفتگی شدید معابر و خیابان بوده است که مشکلاتی را برای شهروندان ایجاد کرده است، از جمله سیل در سال ۱۳۹۱ باعث کشته شدن ۸ نفر از شهروندان بهشهر شده است. از ابزارهای اصلی و پیش‌زمینه مدیریت بحران در شهر و حل پایدار مشکلات شهری، مشارکت شهروندان به همراه مسئولان شهری در جهت مدیریت و حل معضلات شهری می‌باشد.

شهر بهشهر از جنوب به سلسله جبال البرز، از شمال به شبه جزیره میانکاله و دریای خزر، از شرق به شهرستان گلوگاه و از غرب به شهرستان نکا محدود می‌شود (شکل شماره ۲). بر اساس آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵ شهر بهشهر دارای ۹۴۷۰۲ نفر جمعیت بوده است. بهشهر به عنوان شهرستان شرقی استان مازندران با وسعت حدود ۱۸۶۷/۵ کیلومتر مربع معادل ۷/۸۶ درصد مساحت استان را به خود اختصاص داده است. بر اساس تقسیمات کشوری ۱۳۹۵ شهرستان بهشهر دارای ۳ شهر (بهشهر - خلیل شهر - رستمکلا)، ۲ بخش (مرکزی - یانه سر) و ۵ دهستان (میانکاله - کوهستان -

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی شهرستان بهشهر (مأخذ: نویسندگان)

یافته‌ها

پایگاه اقتصادی-اجتماعی، رضایت از عملکرد شهرداری، بسترهای زیرساختی، آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرحهای توسعه، عضویت در انجمن‌های محله‌ای، استفاده از رسانه‌های گروهی، اعتماد به مدیران شهری) استفاده شده است. نتایج بر اساس روش T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد میانگین مشاهده شده (۱۱,۶۲) بالاتر از میانگین مورد انتظار (۱۰) است، بنابراین می‌توان اذعان داشت که در سطح ۹۹ درصد اطمینان نقش مشارکت شهروندان بهشهری

- از مجموع جامعه نمونه آماری ۷۵,۳ درصد مردند که از لحاظ وضعیت تحصیلات بیشترین آنها (۴۲,۶) تحصیلات لیسانس داشته‌اند. همچنین، از لحاظ وضعیت شغلی ۷۵,۹ درصد نمونه‌ی آماری دارای شغل آزاد می‌باشند.

- به منظور بررسی جایگاه نقش مشارکت مردم در مدیریت بحران شهر بهشهر از هشت شاخص (احساس تعلق به محله زندگی،

عملکرد مدیریت بحران شهر مورد مطالعه ایفا کند.

جدول ۳: تحلیل نقش مشارکت شهروندان در بهبود عملکرد مدیریت بحران در شهر بهشهر بر اساس آزمون T تک نمونه‌ای

شاخص	میانگین	تعداد	حد متوسط	اختلاف میانگین	مقدار T	ارزش پی
احساس تعلق به محله زندگی	۳۰٫۹۵	۲۶۴	۲۷	۳٫۹۵	۱۰٫۶۸	۰٫۰۰۰
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۱۵٫۶۱	۲۶۴	۱۲٫۵	۳٫۱۱	۱۴٫۲۵	۰٫۰۰۱
رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان‌های محلی و مدیریت بحران	۲۶٫۲۱	۲۶۴	۲۱	۵٫۲۱	۱۷٫۳۴	۰٫۰۰۰
بسترهای زیرساختی	۲۶٫۳۷	۲۶۴	۲۱	۵٫۳۷	۱۵٫۸۸	
آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرح‌های توسعه	۲۰٫۷۱	۲۶۴	۱۸	۲٫۷۱	۱۰٫۱۱	۰٫۰۰۱
عضویت در انجمن‌های محله‌ای	۳۳٫۹۸	۲۶۴	۳۰	۳٫۹۸	۸٫۹۵	۰٫۰۰۰
استفاده از رسانه‌های گروهی	۳۳٫۹۵	۲۶۴	۳۰	۳٫۹۵	۹٫۳۵	۰٫۰۰۱
اعتماد به مدیران شهری	۱۷٫۹۱	۲۶۴	۱۵	۲٫۹۱	۱۱٫۴۲	۰٫۰۰۱

- تفاوت معناداری بین هشت شاخص مطالعه شده با آزمون آماری تحلیل واریانس بررسی شد. نتایج حاصل از این آزمون آماری نشان می‌دهد مقادیر P value در هر دو آزمون اثر پیلای و لاندای ویلکز کمتر از ۰٫۰۵ است. همچنین، با توجه به نتایج آزمون‌های اثرات درون و بین آزمودنی‌ها، با توجه به سطح معناداری در هر دو آزمون، که کمتر از ۰٫۰۵ محاسبه شده است، می‌توان گفت تفاوت معناداری بین نمرات کسب شده برای هر یک از شاخص‌ها وجود دارد (جدول شماره ۴).

جدول ۴: نتایج آزمون تحلیل واریانس در تبیین تفاوت شاخص‌های مدیریت بحران

Partial Eta Squared	sig	درجه آزادی	F	ارزش	آزمون اثر	آزمون
۰٫۸۶۵	۰٫۰۰۰	۷٫۰۰۰	۱۰۶۳٫۳۵۴(a)	۰٫۸۶۵	آزمون اثر پیلای	آزمون چند متغیره
۰٫۸۶۵	۰٫۰۰۰	۷٫۰۰۰	۱۰۶۳٫۳۵۴(a)	۰٫۰۲۹	آزمون لاندای ویلکز	
Partial Eta Squared	sig	F	میانگین مجزورات	نوع iv مجموع مجزورات	آزمون	
۰٫۶۴۲	۰٫۰۰۰	۶۸۵٫۲۴۵	۱۱۵۲۳٫۳۸۵	۶۵۲۱۴٫۳۵۶	کرویت پذیرفته شده	آزمون اثرات درون آزمودنی
۰٫۶۴۲	۰٫۰۰۰	۶۸۵٫۲۴۵	۶۵۲۱۴٫۳۵۶	۶۵۲۱۴٫۳۵۶	کمترین دامنه	
۰٫۴۸۲	۰٫۰۰۰	۱۰۱۴۵٫۶۸۵	۱۱۱۵۳۵۸٫۲۴	۱۱۱۵۳۵۸٫۲۴	Intercept	آزمون اثرات بین آزمودنی
			۹۸٫۸۲۶	۲۱۳۴۱٫۲۴۵	مقدار خطا	

در بهبود عملکرد مدیریت بحران این تاثیرگذار بوده است، از نظر جامعه نمونه آماری مورد تایید است (جدول ۲). همچنین نتایج آزمون T مستقل بیانگر آن است که تفاوت معناداری بین دیدگاه پاسخگويانی که شغل دولتی دارند ($P \text{ value} < ۰/۰۵$) با سایر افراد وجود ندارد که این نشان از توافق جمعی در تایید نقش و اهمیت مشارکت شهروندان در مدیریت بحران در شهر مورد مطالعه است.

جدول ۲: نقش مشارکت شهروندان در مدیریت بحران شهر بهشهر

میانگین	تعداد	حد متوسط	مقدار تی	ارزش پی
۱۱٫۶۲	۲۶۴	۱۰	۷٫۹۸۳	۰٫۰۰۰

- تحلیل نقش مشارکت شهروندان در مدیریت بحران در هشت شاخص با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای انجام شده که نتایج حاصل همان طور که در جدول (۳) آورده شده است، نشان می‌دهد که در همه شاخص‌های مطالعه شده میانگین مشاهده شده بالاتر از میانگین مورد انتظار است. بنابراین، مشارکت شهروندان در عملکرد مدیریت بحران شهر بهشهر بهبود عملکرد را به همراه داشته است. در همین زمینه، با توجه به مقدار T، که انحراف از حد متوسط را نشان می‌دهد، ملاحظه می‌شود که بیشترین نقش مربوط به شاخص رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان‌های محلی و مدیریت بحران (مقدار T برابر ۱۷٫۳۴) و بسترهای زیرساختی (مقدار T برابر ۱۵٫۸۸) است. در مجموع، با توجه به مقدار ($P \text{ value} < ۰/۰۵$) محاسبه شده و مقدار آماره T و نیز حد متوسط (که بالاتر از میانگین مورد انتظار است) ملاحظه می‌شود که مشارکت شهروندان در مدیریت بحران شهر بشهر با اطمینان برابر ۹۹ درصد، توانسته نقش موثری بر بهبود

جدول ۶: مجموع آثار متغیرهای مختلف بر میزان مشارکت شهروندان در مدیریت بحران

رتبه	مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم	اثرات غیر مستقیم	اثرات مستقیم	شاخص های متغیر مستقل
۵	۰,۱۴	۰,۰۷۸	۰,۰۶۲	احساس تعلق به محله زندگی
۳	۰,۲۰۴	۰,۰۴۲	۰,۱۶۲	پایگاه اقتصادی- اجتماعی
۱	۰,۲۴۶	۰,۰۵۱	۰,۱۹۵	رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان های محلی و مدیریت بحران
۲	۰,۲۲۶	۰,۱۰۲	۰,۱۲۴	بسترهای زیرساختی
۶	۰,۱۱۸	۰,۰۷۵	۰,۰۴۳	آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرح های توسعه
۸	۰,۰۳۲	-	۰,۰۳۲	عضویت در انجمن های محله ای
۷	۰,۰۳۹	-	۰,۰۳۹	استفاده از رسانه های گروهی
۴	۰,۱۸۳	۰,۰۸۵	۰,۰۹۸	اعتماد به مدیران شهری

بحث و نتیجه گیری

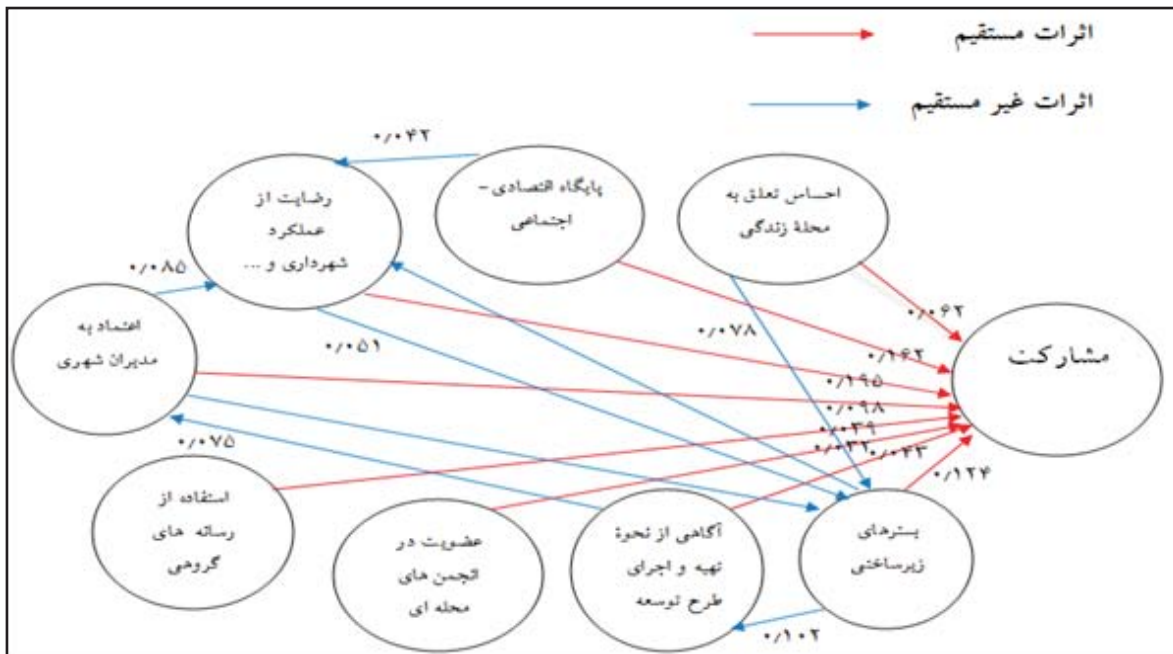
جایگاه مشارکت مردم در مدیریت بحران، جایگاه انکارناپذیری است به طوری که موفقیت یک برنامه تا اندازه زیادی به نقش مردم و نحوه دخالت آنها در برنامه باز می گردد و تعیین نیازها، خواسته ها و اولویت بندی برنامه ای و طرح های مدیریت بحران جز با مشارکت مردم میسر نیست. در این راستا در پژوهش حاضر به سنجش میزان مشارکت شهروندان شهر به شهر در مدیریت بحران این شهر و عوامل مؤثر بر میزان مشارکت آنها پرداخته شده است. نتایج حاصل از روش T تک نمونه ای نشان می دهد میانگین مشاهده شده (۱۱,۶۲) بالاتر از میانگین مورد انتظار (۱۰) است، بنابراین می توان اذعان داشت که در سطح ۹۹ درصد اطمینان نقش مشارکت شهروندان به شهری در بهبود عملکرد مدیریت بحران این شهر تاثیرگذار بوده است، با توجه به مقدار T ملاحظه می شود که بیشترین نقش مؤثر در بهبود عملکرد مدیریت بحران مربوط به شاخص رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان های محلی و مدیریت بحران (مقدار T برابر ۱۷,۳۴) و بسترهای زیرساختی (مقدار T برابر ۱۵,۸۸) است. بنابراین با توجه به یافته های تحقیق از آزمون تی و با توجه به نتایج

- تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت بحران شهر به شهر: به منظور تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت بحران ابتدا جهت اعتبار سنجی مدل تحلیلی تحقیق، ضریب خطای مدل بررسی شده است. با توجه به اینکه در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی معمولاً شناسایی تمامی عوامل تأثیرگذار بر متغیر وابسته امکان پذیر نیست، بنابراین متغیرهای تحلیل مسیر همواره می توانند تنها بخشی از واریانس متغیر وابسته را تبیین کنند؛ به همین دلیل در تحلیل مسیر آنچه که به عنوان اثر یا عوامل ناشناخته باقی می ماند به وسیله (e) که به کمیت خطا معروف است نشان داده می شود (کلانتری، ۱۳۸۲: ۲۴۲). در این پژوهش برای دستیابی به این موضوع که مدل علی ارائه شده در دیاگرام تحلیل مسیر چه میزان از واریانس متغیر وابسته را تبیین میکند، باید از ضریب تعیین (R^2) کمک گرفت. همانطور که در جدول (۵) مشاهده میشود، مقدار ضریب تعیین برابر ۰,۸۴ است، یعنی ۰,۸۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط مدل تحلیلی فوق تعیین می شود.

جدول ۵: میزان ضریب خطای متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

خطای میانگین	ضریب تعیین تعدیل شده	R^2	R
۰,۲۶	۰,۸۴	۰,۸۵	۰,۹۱

جدول (۶) اثرات متغیرهای مختلف بر میزان مشارکت شهروندان در مدیریت بحران و شکل (۳) تحلیل مسیر این اثرگذاری را نشان می دهد. نتایج تحلیل مسیر نشان می دهد که شاخص های رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان های محلی و مدیریت بحران، بسترهای زیرساختی، پایگاه اقتصادی- اجتماعی، اعتماد به مدیران شهری، احساس تعلق به محله زندگی، آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرح های توسعه، استفاده از رسانه های گروهی و عضویت در انجمن های محله ای به ترتیب در رتبه های اول تا هشتم تاثیرگذاری قرار دارند که شاخص های رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان های محلی و مدیریت بحران با ضریب تاثیر ۰,۲۴۶ بیشترین و عضویت در انجمن های محله ای با ضریب تاثیر ۰,۰۳۲ کمترین تاثیر را دارند.

شکل ۳: تحلیل مسیر رابطه متغیرهای مستقل با میزان مشارکت شهروندان در مدیریت بحران

پژوهش‌های اوستی^۱ (۲۰۰۸)، مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۴) و فنواتی و همکاران (۱۳۸۸) و ... مشارکت شهروندان باعث بهبود عملکرد مدیریت بحران می شود زیرا از این طریق نقاط ضعف و قوت سیستم مدیریتی بحران مشخص خواهد شد، چرا که تجربه نشان داده همواره مردم بومی هر شهر و روستایی شناخت جامع تر و بهتری از مناطق خود دارند. همچنین نتایج حاصل از آزمون آماری تحلیل واریانس نشان می دهد که مقادیر P value در هر دو آزمون اثر پیلای و لاندای ویلکز کمتر از ۰.۰۵ است، بنابراین تفاوت معناداری بین هشت شاخص مطالعه شده وجود دارد. نتایج آزمون تحلیل مسیر نشان می دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰.۸۴ است، یعنی ۸۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط مدل تحلیل مسیر پژوهش تعیین می شود. بر اساس آزمون تحلیل مسیر شاخص‌های رضایت از عملکرد شهرداری و سازمان‌های محلی و مدیریت بحران با ضریب تاثیر ۰.۲۴۶، بیشترین و عضویت در انجمن‌های محله ای با ضریب تاثیر ۰.۰۳۲، کمترین تاثیر را دارند.

همانطور که بارها از سختگیری‌های نهادهای مسئول در کشورهای دیگر مانند ژاپن برای ایمن سازی فضای شهری در برابر حوادث طبیعی و آموزش کامل در زمینه مدیریت بحران شنیده ایم، اما در زمینه مدیرین بحران شهری در حوادث طبیعی و انسانی در شهرهای کشورمان همواره دچار مشکل هستیم. با وجود تکرار حوادث در شهر بهشهر از جمله سیل ویرانگر آن و با توجه به اینکه این محدوده جغرافیایی پتانسیل اتفاق حوادث خطرناک (سیل سال ۱۳۷۸ شهر نکا با کشته بسیار زیاد که در ۲۲ کیلومتری بهشهر است) را همواره داشته است، اما متأسفانه هنوز مسئولان شهری نتوانستند به کمبود اصلی سیستم مدیریت بحران شهری، یعنی ضعف و یا نبود مشارکت مردمی پی ببرند. ضعف مشارکت مردمی که به عنوان یکی از اصول مهم مدیریت پایدار می باشد، باعث شده که با وجود صرف هزینه‌های زیاد در سیستم مدیریت بحران شهری

گوناگون برنامه ریزی کالبدی کارآمدترین برای کاهش از میزان آسیب پذیری شهرها در برابر بلایا، سطح میانی یا همان شهرسازی است و مفاهیم موجود در شهرسازی مانند ساختار شهری، فرم شهری، کاربری اراضی شهری، تراکم‌های شهری، تاسیسات و زیرساختهای شهری، اعم از شبکه آب و برق و گاز و تلفن، شبکه ارتباطی شهر و ... نقش مهمی در میزان آسیب پذیری شهر در برابر بلایای طبیعی دارند.

1. 16- Osti

و چگونگی طرح حاضر و طرح‌های آینده توسعه در سطح شهر، زمینه مشارکت هر چه بیشتر شهروندان را فراهم کند.

منابع

اکبرپور، سراسکانرود؛ محمدپور، صابر (۱۳۹۰). ارزیابی نقش حقوقی شوراها، اسلامی و شهرداریها در توسعه مدیریت شهری، دومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد: دانشگاه فردوسی.

https://www.civilica.com/Paper-URBANPLANNING02-URBANPLANNING02_006.html

پیران، پرویز (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی مصائب جمعی و نقش آن در مدیریت بحران ناشی از حادثه، مجله رفاه اجتماعی، شماره ۱۱ (زمستان)، صص ۴۸-۱۱.

http://refahj.uswr.ac.ir/browse.php?a_code=A-10-1-441&slc_lang=fa&sid=fa

تن برگی، دیودیونه (۱۳۸۳). مدیریت بحران، ترجمه علی ذوالفقاریان، تهران: انتشارات حدیث.

تیمور نژاد، کاوه؛ تاجیک فاطمه؛ تاجیک، محمدرضا (۱۳۹۲). نقش مدیریت محله در جلب مشارکت اجتماعی، مطالعات مدیریت شهری، شماره ۱۴ (تابستان)، صص ۲۶-۱۵.

http://ums.srbiau.ac.ir/article_3285.html

رضائیان، علی؛ قاسمی، محمد (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین مدیریت تنوع و بهره‌وری نیروی انسانی، مجله چشم انداز مدیریت دولتی، شماره ۴ (زمستان)، صص ۲۲-۹.

<http://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=148605>

عبداللهی، محمد (۱۳۸۲). جایگاه و نقش آموزش و پرورش در فرایند توسعه ملی ایران، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۳ (تابستان)، صص ۶۴-۵۸.

http://qjss.atu.ac.ir/article_5135.html

عفتی، محمد (۱۳۷۱). بررسی عوامل مؤثر در مشارکت روستاییان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی. کاردان پور، علیرضا؛ علی‌گو، محمود؛ طاهرخانی، امین؛ باقری، سمیه؛ تهرانی، امیر (۱۳۹۰). مشارکت آموزشی و ترویجی، ماهنامه دهیارها، شماره ۳۶ (پاییز)، صص ۱۳-۳.

<http://fshiau.ac.ir/articles/memari94/0f692249f8c6.pdf>

مجرم نژاد، ناصر؛ حیدری، عمران (۱۳۸۵). تدوین الگوی مدیریتی توسعه پایدار آموزش محیط زیست برای نسل جوان کشور، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، شماره ۱ (بهار)، صص ۷۷-۶۸.

http://jest.srbiau.ac.ir/article_350.html

موسوی، میرظاهر (۱۳۸۴). تحلیل مشارکت اجتماعی در تهران، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۹ (زمستان)، صص ۳۲۷-۳۰۱.

http://refahj.uswr.ac.ir/browse.php?a_id=1959&sid=1&slc_lang=fa

Candido, J., Santos, P. (2015). Strategy Implementation: What Is the Failure rate? (the electronic version), Retrieved November 20, 2015, from <http://www.CASEE Discussion.Org/professionals of management. Faculdade de Economia Universidade do Algarve, 18/a.html>.

Coleman, J. (2016). Social capital in the creation of human capital, American journal of sociology, 9, PP 95-120.

بهشهر، اما کماکان با رخداد طبیعی، سیستم شهری دچار اختلال و سردرگمی می‌شود. عدم آشنایی شهروندان با نقش خود در سیستم مدیریت بحران شهری و عدم مشارکت مسئولان با مردم در مسائل مختلف، زمینه‌ی هدر رفتن سرمایه‌های میلیاردی و باقی ماندن همچنان بحران در فضای شهر بهشهر شده است.

پیشنهادات

با توجه به یافته‌های تحقیق و به منظور بهبود مشارکت شهروندان شهر بهشهر در امر مدیریت بحران شهری می‌توانیم پیشنهادات کاربردی زیر را ارائه دهیم:

- اجرایی کردن برنامه‌های آموزشی در زمینه شیوه مشارکت اجتماعی و چگونگی همفکری و انجام کارهای جمعی در مدارس، دانشگاه‌ها و رسانه‌های تصویری، نوشتاری و شنوایی.

- با توجه به اینکه یکی از عوامل تاثیرگذار مهم در مشارکت شهروندان رضایت مندی آنها از امکانات و خدمات شهری است، بنابراین مسئولین شهر باید به توزیع عادلانه خدمات شهری در سطح شهر، تامین رفاه عمومی و آسایش مردم و ایجاد فضای شهری ایمن و سالم بپردازند تا زمینه مشارکت هر چه بیشتر شهروندان فراهم شود.

- افزایش تعامل مثبت میان مدیران شهری و مردم از طریق حفظ و تقویت مناسک جمعی، مذهبی و... که میزان تعامل و همکاری اجتماعی را بالا می‌برد.

- راه اندازی شبکه اطلاعات و ارتباطات مدیریت بحران که پل ارتباطی میان مسئولین شهری و شهروندان باشد.

- برگزاری جلسات مداوم توسط مسئولین شهر در سطح محلات شهری برای بهره برداری از نظرات شهروندان، اقدامی مناسب در جهت جلب مشارکت شهروندان در امر مدیریت بحران محسوب گردد.

- یکی از موثرترین موانع مشارکت شهروندان در مدیریت بحران کم توجهی مسئولان در امر اطلاع رسانی می‌باشد، از طرف دیگر یکی از عوامل انگیزشی شهروندان در مشارکت امور شهری، آگاهی آنان از نحوه و فرایند طرح‌های توسعه در سطح شهر است. بنابراین مسئولین شهری با ایجاد جلسات در سطح محلات و ایجاد شورای محلی می‌توانند با اطلاع رسانی فرایند

- Dube, S.C.(1958). India's changing village: Human Factor in Community Development, Ithaca N.Y. Cornen University press.
- Finger, A., Finger, M.(2002). Social factors enabling local peoples participation in integrated management planning in the context of forested mountain territories, proceeding of the research course the formulation of integrated management plans for mountain forests, Bardonecchia, Italy.
- Hansoon, K., Danielson, E. (2011). Assessment of Ppublic Information Systems, (IIPIS).
- Ishak, R.(2015). Special report: disaster planning and management, NCD, Malaysia, 3, PP 35-59.
- Lakashmana, R. (1963). Communication and Development: Study of two Indian village, Ph.D. Disseration, Minneapolis, University of Minnesota.
- Lerner, D.(2013). The passing of Traditional Society, New York, The Free Press.
- Levi, C. (1947). Christ Stopped Teboli, New York, Farrer smus.
- Ost hooi Zen, A.(2010). Citizen Participation in urban development planning.
- Osti, R. (2006). Forms of community participation and agencies role for the implementation of water induced disaster management, Disaster Prevention and Management, 1, PP 1-25.
- Redfield, R. (1930). A Mexican Village, Chicago, University of Chicago Press.
- Tamous, R.(1956). Technical Exchange and Cultural Values: Case of The Middle East, Rural Sociology, 21, PP 60-85.